

Особливості становлення й розвитку навички читання в молодших школярів

*В.О. Мартиненко, провідний науковий співробітник
відділу початкової освіти Інституту педагогіки, канд.пед.н.*

Анотація

Проаналізовано індивідуально-психологічні особливості розвитку у молодших школярів важливих пізнавальних процесів під час формування навички читання. Обґрунтовано соціальні та генетичні чинники, які впливають на становлення читацької діяльності учнів.

Ключові слова: молодші школярі, пізнавальні процеси, навичка читання, індивідуальний підхід.

Summary

The individual-psychological peculiarities of development in the younger students of important cognitive processes during the formation of reading skills are analyzed. The social and genetic factors influencing the formation of readership of students are substantiated.

Key words: junior pupils, cognitive processes, reading skills, individual approach.

Серйозний виклик, який постав перед початковою школою в останні десятиріччя - зростання кількості дітей з труднощами навчання читання, що пов'язано з особливостями розвитку у них важливих пізнавальних процесів, які забезпечують здійснення повноцінної читацької діяльності.

Особливу тривогу викликає недостатній рівень сформованості і розлади емоційно-вольової сфери у 60% дітей: підвищена тривожність, плаксивість, агресивність, схильність до істерик, гострі реакції на зауваження, негативізм і т. ін.. Близьким до вказаних значень є низький рівень допитливості учнів, розвитку уваги (до 56%), зорового і просторового сприймання (35%), різних властивостей уваги (до 50%), мовлення (50%), моторики (до 30%) та ін.. *Основні причини*, що призводять до цього, пов'язані з несприятливим соціальним середовищем, у якому відбувається розвиток, а також із незрілістю кори і регулярних структур мозку, яка у дітей з труднощами навчання зберігається протягом кількох років і визначає низьку ефективність організації і реалізації всіх пізнавальних процесів.

Функціональна незрілість значущих когнітивних процесів ніяк не означає, що такі діти мають затримку психічного розвитку чи нездатні до успішного навчання. Просто вони хронологічно знаходяться на більш ранній стадії розвитку у них базових пізнавальних функцій, ніж їхні однолітки.

Сучасні першокласники вступають до школи з різними стартовими можливостями мовленнєвого розвитку, у т.ч. зв'язного мовлення, освоєння технічної сторони навички читання, а також розуміння прочитаного. Чи завжди діти з високими стартовими показниками розвитку технічної сторони навички

читання на початку 1 класу показують подальшу високу динаміку її розвитку? Чи означає невміння дитини читати на вході до школи, що вона буде відставати у навчанні порівняно з читаючими учнями?

Доведено: при однаковому стартовому рівні розвитку навички читання на початку шкільного навчання, прогрес у читанні дітей з високим рівнем словникового запасу і фонематичного сприймання протягом навчального року буде вищим, оскільки недорозвинення цих показників є стримуючим чинником для динаміки розвитку навички. В свою чергу, діти, які вступають до школи, знаючи лише букви, але при цьому мають достатній мовленнєвий розвиток, демонструють досить високу траєкторію розвитку навички читання протягом навчального року.

Показник «зв'язне мовлення» характеризує не стільки труднощі лексико-граматичного чи сенсорного оформлення мовлення, скільки труднощі програмування, планування, регуляції і контролю мовленнєвої діяльності. Аналіз мовленнєвого розвитку дітей дає підстави вважати провідним чинником, який впливає на побудову зв'язного мовленнєвого висловлення - здатність дитини до програмування мовленнєвої діяльності (регуляторну функцію мовлення).

Як показує аналіз шкільної практики, питання врахування у дітей під час навчання читання рівнів розвитку базових пізнавальних функцій не знаходять достатнього відображення. Своєчасне виявлення і розуміння психологічних і нейрофізіологічних механізмів виникнення труднощів у читанні з наступною індивідуалізованою корекційною роботою має зменшити вірогідність переростання тимчасових невдач дитини у навчанні у хронічну неуспішність.

Актуальним і своєчасним є розроблення індивідуалізованих навчальних методик, які б сприяли подальшому розвитку різних характеристик навички читання в учнів з достатнім і високим рівнем її сформованості, а також корекційних адаптивних методик для учнів з індивідуально-психологічними особливостями розвитку пізнавальних процесів.

